लोक सेवा आयोग
सङ्गठित संस्थाको पदपूर्तिको लागि आयोगबाट लिइने सबै सङ्गठित संस्थाको अप्राविधिक तर्फका अधिकृतस्तर तृतीय श्रेणी, शाखा अधिकृत वा सो सरह वा छैंठौ तह वा सातौं तह वा सो सरह पदको खुला प्रतियोगितात्मक लिखित परीक्षाको पूर्वयोग्यता परीक्षाको पाठ्यक्रम

पाठ्यक्रमको रूपरेखा:- एकीकृत परीक्षा प्रणाली (Unified Examination System) को आधारमा निम्नानुसारको पूर्व योग्यता परीक्षा (Preliminary/Pre-Qualifying Examination) हुनेछ ।

परीक्षा योजना (Examination Scheme)

पत्र/विषय	पूर्णाङ्क	उतीर्णाङ्क	परीक्षा प्रणाली	प्रश्नसंख्या × अङ्क	समय
सामान्य अध्ययन र पेशागत अभिरूचि परीक्षण (General Studies & Professional Aptitude Test)	१००	४५	वस्तुगत (Objective): बहुवैकल्पिक प्रश्न (Multiple Choice Questions)	१०० प्रश्न × १ अङ्क	१ घण्टा ३० मिनेट

द्रष्टव्य :

१. एकीकृत परीक्षा प्रणालीका आधारमा सङ्गठित संस्थाका पदपूर्तिको लागि आयोगबाट लिइने सबै सङ्गठित संस्था वा एक भन्दा बढी सङ्गठित संस्थाका **(अप्राविधिक) अधिकृतस्तर तृतीय श्रेणी, शाखा अधिकृत वा सो सरह वा छैंठौ तह वा सातौं तह वा सो सरह पद**को खुला प्रतियोगितात्मक **पूर्व योग्यता परीक्षाको लागि अनिवार्य** हुनेछ ।

२. प्रश्नपत्रको माध्यम भाषा नेपाली र अंग्रेजी दुवै हुनेछ ।

३. वस्तुगत बहुवैकल्पिक (Multiple Choice) प्रश्नको गलत उत्तर दिएमा प्रत्येक गलत उत्तर बापत २० प्रतिशत अङ्क कट्टा गरिनेछ । तर उत्तर नदिएमा त्यस बापत अङ्क दिइने छैन र अङ्क कट्टा पनि गरिने छैन ।

४. बहुवैकल्पिक प्रश्न हुने परीक्षामा कुनै प्रकारको क्याल्कुलेटर (Calculator) प्रयोग गर्न पाइने छैन ।

५. परीक्षामा सोधिने प्रश्नसंख्या, अङ्क र अङ्कभार यथासम्भव सम्बन्धित पत्र/विषयमा तोकिए अनुसार हुनेछ ।

६. यस पाठ्यक्रम योजना अन्तर्गतका पत्र/विषयका विषयवस्तुमा जुनसुकै कुरा लेखिएको भएता पनि पाठ्यक्रममा परेका संविधान, ऐन, नियम तथा नीतिहरू परीक्षाको मिति भन्दा तीन महिना अगाडि (संशोधन भएका वा संशोधनभई हटाईएका वा थप गरी संशोधन भई) कायम रहेकालाई यस पाठ्यक्रममा परेको सम्झनु पर्दछ ।

७. **पूर्व योग्यता परीक्षा (Pre-Qualifying Examination)** बाट छनौट भएका उम्मेदवारलाई मात्र सङ्गठित संस्थाका पदपूर्तिको लागि आयोगबाट लिइने **मूल परीक्षा (Main Examination)** मा सम्मिलित गराइनेछ ।

८. पूर्व योग्यता परीक्षामा उत्तीर्ण हुने उम्मेदवारलाई एक वर्षको लागि प्रमाणपत्र प्रदान गरिनेछ ।

९. पाठ्यक्रम स्वीकृत मिति : **२०८२/११/२८**

लोक सेवा आयोग
सङ्गठित संस्थाको पदपूर्तिको लागि आयोगबाट लिइने सबै सङ्गठित संस्थाको अप्राविधिक तर्फका अधिकृतस्तर तृतीय श्रेणी, शाखा अधिकृत वा सो सरह वा छैंठौ तह वा सातौं तह वा सो सरह पदको खुला प्रतियोगितात्मक लिखित परीक्षाको पूर्वयोग्यता परीक्षाको पाठ्यक्रम

पत्र/विषय:

सामान्य अध्ययन तथा पेशागत अभिरुचि परीक्षण

पूर्णाङ्क: १०० **समय: १ घण्टा ३० मिनेट**

परीक्षा प्रणाली: वस्तुगत बहुवैकल्पिक प्रश्न (MCQs) **(१०० प्रश्न** × **१** अङ्क)

1. **भूगोल**, **जनसङ्ख्या र वातावरण** (**१०** अङ्क)
   - 1.1 **विश्वको भूगोल:** भौतिक, सामाजिक र आर्थिक भूगोल; व्यापारिक मार्ग र भू-राजनीतिसँग यिनको सान्दर्भिकता
   - 1.2 **नेपालको भूगोल:** अवस्थिति, भौगोलिक विभाजन, धरातलीय स्वरूप, हावापानीको स्वरूप, प्राकृतिक स्रोतहरू
   - 1.3 **नेपालमा जनसङ्ख्या**, **सहरीकरण र बसोबास:** जनसङ्ख्या वितरण, बसाइँसराइको प्रवृत्ति, सहरीकरण, बसोबासको स्वरूप, जनसाङ्ख्यिक संक्रमण (Demographic transition) र यससँग सम्बन्धित शासकीय विषय
   - 1.4 **वातावरण**, **जलवायु परिवर्तन र दिगो विकास:** पारिस्थितिक प्रणाली, जैविक विविधता, वनजङ्गल, सिमसार; जलवायु परिवर्तनको अवधारणा, प्रभाव, अनुकूलन र न्यूनीकरणका रणनीति; दिगो विकासको अवधारणा र दिगो विकास लक्ष्यहरू (SDGs) ; प्राकृतिक प्रकोप र विपद् व्यवस्थापन; प्रदूषण र वातावरणीय व्यवस्थापन

2. **इतिहास तथा सामाजिक-सांस्कृतिक पक्ष** (**१०** अङ्क)
   - 2.1 **विश्व इतिहास:** आधुनिक राजनीतिक, आर्थिक र शासन प्रणालीलाई प्रभाव पार्ने प्रमुख विश्वव्यापी ऐतिहासिक घटनाक्रम
   - 2.2 **नेपालको इतिहास:** प्राचीन, मध्यकालीन र आधुनिक कालको सामाजिक-आर्थिक तथा राजनीतिक विकासक्रम; राष्ट्रिय एकीकरण, राणा शासन, लोकतान्त्रिक आन्दोलन, गणतान्त्रिक परिवर्तन र समसामयिक शासनसँग सम्वन्धित विषय
   - 2.3 **नेपालको सामाजिक-सांस्कृतिक संरचना:** जातीय, भाषिक र धार्मिक विविधता; सामाजिक सद्भाव; संस्कृति, परम्परा, चाडपर्व, कला र साहित्य; सांस्कृतिक सम्पदा र राष्ट्रिय पहिचान
   - 2.4 **सामाजिक विकासका सूचक:** स्वास्थ्य, शिक्षा, साक्षरता, लैङ्गिक विषय, सामाजिक समावेशीकरण, जीवनस्तर र नीतिगत प्रभाव पार्ने उदीयमान सामाजिक सवाल/मुद्दा

3. **आर्थिक**, **बैंकिङ र सार्वजनिक वित्त** (**१०** अङ्क)
   - 3.1 **राष्ट्रिय आर्थिक सूचक:** कुल गार्हस्थ्य उत्पादन (GDP), राष्ट्रिय आय, प्रतिव्यक्ति आय, मुद्रास्फीति (Inflation), शोधनान्तर स्थिति (BOP), विप्रेषण (Remittance)
   - 3.2 **योजनाबद्ध विकास:** नेपालमा योजनाबद्ध विकासको विकासक्रम; वर्तमान आवधिक योजना, दीर्घकालीन सोच, विकासका लक्ष्यहरू, रणनीति र स्रोत परिचालन
   - 3.3 **नेपालको क्षेत्रगत विकास:** कृषि, उद्योग, व्यापार, पर्यटन, शिक्षा, स्वास्थ्य, पूर्वाधार (ऊर्जा, यातायात तथा सूचना-सञ्चार प्रविधि); आर्थिक र समावेशी विकासमा सरकारी, निजी र सहकारी क्षेत्रको भूमिका
   - 3.4 **नेपाल र विश्व अर्थतन्त्र:** व्यापार सम्बन्ध, वैदेशिक लगानी, वैदेशिक सहायता, विश्वव्यापीकरण, क्षेत्रीय आर्थिक आबद्धता र बाह्य आर्थिक संलग्नता
   - 3.5 **बैंकिङ र वित्तीय क्षेत्र :** वित्तीय नीति र मौद्रिक नीति; मुद्रा बजार र पूँजी बजार; केन्द्रीय बैंकको भूमिका
   - 3.6 **सार्वजनिक वित्त:** सरकारी बजेट, लेखा प्रणाली, लेखापरीक्षण र वित्तीय व्यवस्थापन प्रणाली

4. **संविधान र शासन व्यवस्था (१० अङ्क)**

4.1 **संवैधानिक विकासक्रम:** नेपालको संवैधानिक इतिहास र नेपालको संविधान
4.2 **सङ्घीय शासन प्रणाली:** सङ्घ, प्रदेश र स्थानीय सरकारको भूमिका तथा जिम्मेवारी
4.3 लोकतान्त्रिक प्रणाली, कानूनको शासन, मानव अधिकार, समावेशिता र प्रतिनिधित्व, आवधिक निर्वाचन र वालिक मताधिकार
4.4 सार्वजनिक सेवा प्रवाहमा पारदर्शिता, उत्तरदायित्व, जवाफदेहिता, वस्तुनिष्ठता, नैतिकता/सदाचार (Integrity), स्वार्थको द्वन्द्व, नागरिक सहभागिता र सूचना दिने व्यक्ति (Whistle-blower)

5. **अन्तर्राष्ट्रिय सम्बन्ध र समसामयिक विषयहरू (१० अङ्क)**

5.1 **नेपालको परराष्ट्र नीति:** सिद्धान्त, उद्देश्य र उदीयमान प्राथमिकता (emerging priorities)
5.2 **नेपालको द्विपक्षीय सम्बन्ध:** भारत, चीन, अमेरिका, बेलायत, युरोपेली सङ्घ, रुस, जापान र सार्क मुलुक; राष्ट्रिय महत्त्वका प्रमुख सन्धि तथा सम्झौता
5.3 **क्षेत्रीय र अन्तर्राष्ट्रिय सङ्गठन:** संयुक्त राष्ट्र सङ्घ (UN), सार्क (SAARC), बिमस्टेक (BIMSTEC), आसियान (ASEAN), युरोपेली सङ्घ (EU), विश्व बैंक, IMF, ADB, AIIB, WTO, साफ्टा (SAFTA)
5.4 **समसामयिक विषयहरू:** सार्वजनिक महत्त्वका राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय समसामयिक घटनाक्रम; खेलकुद, पुरस्कार, कला-साहित्य र प्रमुख राष्ट्रिय उपलब्धि

6. **विज्ञान**, **प्रविधि र सूचना-सञ्चार प्रविधि (१० अङ्क)**

6.1 नापका इकाइहरू, वैज्ञानिक सिद्धान्त र तिनको प्रशासनिक प्रयोग
6.2 समाजलाई प्रभाव पार्ने प्रमुख वैज्ञानिक आविष्कार र प्राविधिक विकास
6.3 **सूचना तथा सञ्चार प्रविधि** (ICT) **र उदीयमान** (emerging) **प्रविधि:** कम्प्युटर, इन्टरनेट, ई-गभर्नेन्स (e-governance), कृत्रिम बुद्धिमत्ता (AI), साइबर सुरक्षा, डिजिटल सेवा प्रवाह, डिजिटल रूपान्तरण र गोपनीयता सम्बन्धी सचेतना
6.4 जनस्वास्थ्य, सरसफाइ, पोषण, खोप, विपद् अनुगमन र विपद् जोखिम न्यूनीकरण प्रविधि
6.5 वातावरणीय प्रविधि, नवीकरणीय ऊर्जा र स्मार्ट कृषि (Smart Agriculture)

7. **सार्वजनिक संस्थान र सार्वजनिक व्यवस्थापन (१० अङ्क)**

7.1 **सार्वजनिक संस्थान:** अवधारणा, उद्देश्य, क्षेत्रगत भूमिका, संस्थागत सुशासन, संस्थागत सामाजिक उत्तरदायित्व (CSR) र कार्यालय व्यवस्थापन
7.2 सार्वजनिक संस्थानको व्यवस्थापनमा विश्वव्यापीकरण र आर्थिक उदारीकरणको प्रभाव
7.3 **संस्थान सुधार** : सेवा प्रवाहमा संस्थानको भूमिका, सार्वजनिक संस्थानको आर्थिक तथा वित्तिय अवस्था, संस्थानको व्यवस्थापन सुधार तथा नीजीकरण
7.4 **व्यवस्थापनका अवधारणा र सिद्धान्त:** व्यवस्थापनका कार्यहरू (योजना, सङ्गठन, जनशक्ति व्यवस्थापन, निर्देशन, नियन्त्रण र समन्वय); निर्णय प्रक्रिया र विधि; नेतृत्वका सिद्धान्त र शैली; उत्प्रेरणाका अवधारणा र प्रयोग
7.5 **सेवा प्रवाह संयन्त्र:** नागरिक बडापत्र, गुनासो व्यवस्थापन, गुणस्तर सुनिश्चितता तथा संवेगात्मक बुद्धिमत्ता (Emotional Intelligence) र यसको प्रशासन र सेवा प्रवाहमा प्रयोग।
7.6 संस्थागत बजेट, लेखा प्रणाली, लेखापरीक्षण, नियामक अनुपालन (Regulatory Compliance) र निगरानी गर्ने निकाय

8. **आधारभूत गणितीय अभिरुचि र विश्लेषणात्मक क्षमता (१० अङ्क)**

8.1 आधारभूत गणित, भिन्न, दशमलव, अनुपात, प्रतिशत, समिकरण (equations) र घाताङ्क (Indices)
8.2 **व्यावहारिक गणित र तथ्याङ्कशास्त्र:** ऐकिक नियम, ब्याज, नाफा-नोक्सान, कर र कमिसन, तथ्याङ्कशास्त्र (मध्यक, मध्यिका, बहुलक, स्तरीय भिन्नता, सह-सम्बन्ध) र सम्भाव्यता (Probability)
8.3 तथ्याङ्क व्याख्या (Data Interpretation) र विश्लेषणात्मक क्षमता

9. **अङ्ग्रेजी भाषा दक्षता परीक्षण (१० अङ्क)**

(English Language Competence Test)

9.1 **Vocabulary:** meanings, single-word expressions, synonyms/antonyms, derivatives, homonyms/homophones

9.2 **Syntax:** agreement, tense, parallel structures, clauses, modifiers, conditionals, phrasal expressions, shifts, transformations, prepositions, conjunctions, parts of speech

9.3 **Comprehension:** questions will be based on the given passage and will include fact finding, inference, theme, true/false, issues and language-based analysis

10. **नेपाली भाषा दक्षता परीक्षण (१० अङ्क)**

10.1 **नेपाली व्याकरण र शब्दभण्डार:** शुद्ध लेखन (वर्णविन्यास), पदसङ्गति, पदवर्ग, धातु, क्रिया, काल र पक्ष, कारक, विभक्ति, वाच्य, वाक्य संरचना, शब्दनिर्माण, समास/विग्रह, पारिभाषिक /पर्यायवाची /विपरीतार्थक शब्द, उखान र टुक्का

10.2 **बोध (Comprehension):** दिइएको गद्यांशका आधारमा तथ्य खोज, अनुमान, विषयवस्तु पहिचान, सत्य/असत्य पहिचान र भाषासम्बन्धी विश्लेषण

द्रष्टव्य (Note):

अङ्ग्रेजी र नेपाली भाषा दक्षता परीक्षणका प्रश्नहरूको प्रकृति र स्तर कक्षा १२ सम्म शिक्षित कुनै पनि उम्मेदवारले उत्तर दिन सक्ने किसिमको हुनेछ ।

अङ्ग्रेजी बोधका लागि करिब ३०० शब्दको गद्यांश दिइनेछ र त्यसपछि ४ वटा बहुवैकल्पिक प्रश्नहरू (प्रत्येकको १ अङ्क) सोधिनेछन् । नेपाली बोधका लागि पनि यही ढाँचा अपनाइनेछ ।

Paper/Subject:

(General Studies & Professional Aptitude Test)

Total Marks: 100 **Time Allowed :** 1 Hour 30 Minutes

Examination System : Objective (100 MCQs × 1 mark each)

1. **Geography, Population and Environment** – **10 Marks**
   1.1 **World geography**: physical, social and economic geography and their relevance to trade routes and geopolitics
   1.2 **Geography of Nepal**: location, physiographic divisions, topography, climate patterns and natural resources
   1.3 **Population, urbanization and settlement in Nepal**: population distribution, migration trends, urbanization, settlement patterns, demographic transition and associated governance issues
   1.4 **Environment, climate change and sustainable development**: ecosystems, biodiversity, forests, wetlands; climate change concepts, impacts, adaptation and mitigation strategies; sustainable development concepts and Sustainable Development Goals (SDGs); natural hazards and disaster management; pollution and environmental management

2. **History and Socio-Cultural Aspects** – **10 Marks**
   2.1 **World history**: major global historical developments influencing modern political, economic and governance systems
   2.2 **History of Nepal**: ancient, medieval and modern history with emphasis on socio-economic and political evolution; national unification; Rana regime; democratic movements; republican transition and their relevance to contemporary governance
   2.3 **Socio-cultural structure of Nepal**: ethnic, linguistic and religious diversity; social harmony; culture, traditions, festivals, arts and literature; cultural heritages and national identity
   2.4 **Social development indicators**: health, education, literacy, gender issues, social inclusion, well-being and emerging social issues with policy implications

3. **Economic, Banking and Public Finance** – **10 Marks**
   3.1 **National economic indicators**: GDP, national income, per capita income, inflation, balance of payments, remittance
   3.2 **Planned development**: evolution of planned development in Nepal; current periodic plan, long-term visions, development goals, strategies and resource mobilization
   3.3 **Sectoral development of Nepal**: agriculture, industry, trade, tourism, education, health, infrastructure (energy, transport, ICT); role of government, private and cooperative sectors in economic and inclusive development
   3.4 **Nepal and the global economy**: trade relations, foreign investment, foreign aid globalization, regional integration and external economic engagement
   3.5 **Banking and financial institutions**: fiscal and monetary policies; money and capital markets; role of central bank
   3.6 **Public finance**: government budgeting, accounting, auditing and financial management systems

4. **Constitution, Law and Governance** **– 10 Marks**
   4.1 **Constitutional development**: evolution and constitution of Nepal
   4.2 **Federal governance system**: roles and responsibilities of federal, provincial, and local level governments
   4.3 Democratic system, rule of law, human rights, inclusion and representation, periodic elections and adult franchise
   4.4 Transparency, responsiveness, accountability, integrity, objectivity, conflict of interest, citizen participation and whistle-blower on public service deliveries

5. **International Relations and Current Affairs** **– 10 Marks**
   5.1 **Nepal's foreign policy :** principles, objectives and emerging priorities
   5.2 **Nepal's bilateral relations :** India, China, USA, UK, EU, Russia, Japan, SAARC countries; major treaties and agreements of national importance
   5.3 **Regional and international organizations:** United Nations (UN), SAARC, BIMSTEC, ASEAN, EU, World Bank, IMF, ADB, AIIB, WTO, SAFTA
   5.4 **Current Affairs:** national and international contemporary events of public importance; developments in sports, awards, arts and literature and major national achievements

6. **Science, Technology and ICT** **– 10 Marks**
   6.1 Measurement systems, scientific principles and their administrative applications
   6.2 Major scientific inventions and technological advancements impacting society
   6.3 **ICT and emerging technologies**: computers, internet, e-governance, artificial intelligence (AI), cybersecurity, digital service delivery, digital transformation and privacy awareness
   6.4 Public health, sanitation, nutrition, vaccines, disaster monitoring and disaster risk reduction technologies
   6.5 Environmental technologies, renewable energy and smart agriculture

7. **Public Enterprises (PEs) and Public Management** **– 10 Marks**
   7.1 **Public enterprises**: concepts, objectives, sectoral roles, corporate governance, corporate social responsibility (CSR) and office management
   7.2 Impact of globalization and economic liberalization on the management of PEs
   7.3 **Public enterprise reforms:** role of PEs in service delivery; economic and financial condition of PEs, and enterprise management reform and privatization
   7.4 **Management concepts and principles** : concepts and functions of management (planning, organizing, staffing, directing, controlling, and coordinating); decision-making processes and techniques; leadership theories and styles; motivation concepts and applications
   7.5 **Service delivery mechanisms**: citizen charter, grievance management, quality assurance, and emotional intelligence and its application in administration and service delivery
   7.6 Corporate budgeting, accounting, auditing, regulatory compliance and oversight institutions

8. **Basic Mathematical Aptitude and Analytical Ability – 10 Marks**
   - 8.1 Basic arithmetic, fractions, decimals, ratios, percentages, equations and indices
   - 8.2 Applied mathematics and statistics: unitary method, interest, profit-loss, tax/commission, statistics (mean, median, mode, standard deviation, correlation), probability
   - 8.3 Data interpretation and analytical reasoning

9. **English Language Competence Test – 10 Marks**
   - 9.1 **Vocabulary:** meanings, single-word expressions, synonyms/antonyms, derivatives, homonyms/homophones
   - 9.2 **Syntax:** agreement, tense, parallel structures, clauses, modifiers, conditionals, phrasal expressions, shifts, transformations, prepositions, conjunctions, parts of speech
   - 9.3 **Comprehension:** questions will be based on the given passage and will include fact finding, inference, theme, true/false, issues and language-based analysis

10. **नेपाली भाषा दक्षता परीक्षण – 10 Marks**
    - 10.1 **नेपाली व्याकरण र शब्दभण्डार (Nepali Grammar and Vocabulary):** शुद्ध लेखन (वर्णविन्यास), पदसङ्गति, पदवर्ग, धातु, क्रिया, काल र पक्ष, कारक, विभक्ति, वाच्य, वाक्य संरचना, शब्दनिर्माण, समास/बिग्रह, पारिभाषिक/ पर्यायवाची/विपरीतार्थक शब्द, उखान/टुक्का
    - 10.2 **बोध (Comprehension):** दिइएको गद्यांश (passage) का आधारमा प्रश्नहरू सोधिनेछन् । उक्त गद्यांशमा तथ्य खोज, अनुमान, विषयवस्तु, सत्य/असत्य, सवाल (issues) तथा भाषासम्बन्धी विश्लेषण समेटिनेछन् ।

Note:

The nature and standard of questions in the **English and Nepali Language Competence Tests** shall be such that an educated Grade XII-level candidate can answer them.

For English comprehension, a passage of approximately 300 words will be given, followed by four MCQs (1 mark each). A similar format will be adopted for the Nepali comprehension.